

so lani Slovenci v vseh krajih slavili štiridesetletje. Na to pa čitamo sedem vnetih in krepkih govorov, katere so imeli duhovniki ob tej priliki. Očitani so slovenskim duhovnikom, da nimajo dovolj udanosti do prestola. Ti govori kažejo, kako mislijo in govoré naši duhovniki o cesarju, kako učijo v cerkvi, kako govoré ljudstvu. Kaj lepo se podasta tudi dva govora do šolske mladine. Tako menim bode ostal prav ta del naše knjige najstalnejši spomenik cesarske štiridesetletne slavnosti. — O drugih delih ne kaže, da bi obširno govoril; omenjam le nekoliko. »Duh sv. Frančiška Saleskega« je bodisi s krščansko-nravnega, bodisi z obče-človeškega stališča, ena izmed najboljših knjig vseh slovstev, kar jih poznam. To vekovito knjigo podaja v prevodu iz francoskega izvirnika drugi del »Drobtinice« in sicer samo nezaten del. Drugi bodo izšli v bodočih letnikih in sicer vsaj v štirih. Brez dvoma je po svoji vsebini ta del najboljši v celi knjigi. Vsakdo ga more čitati z veseljem in imel bode mnogo dobička tudi posvetnjak, ki se ne briga za vero. En odstavek te knjige odtehta debele dušeslovne razprave. — Največ tretje ga dela zavzema životopis † J. Zupana, stolnega ljubljanskega prošta. Ta mož je znamenit v vsakem oziru, tudi ne duhovniki bodo marsikaj v knjigi dobili, kar jih bode zanimalo in poučevalo. Zupan je v nekem (a samo v nekem) smislu tipus kranjskega duhovnika, ljubečega svojo cerkev, nad vse ljubečega svojo čedo in trdno stoječega na podlagi katoliškega prepričanja. Tako deluje odločno, neustrašljivo; nejevero in protikatoliško gibanje biča z neizprosno doslednostjo. Gosp. župnik J. Ažman se nam kaže tu spretnega životopisca ali — da tako rečem — slikarja, ki je znal s prave strani ogledati in slikati pokojnika, sicer nekoliko vzorno, a vendar resnično. Ko bi spis Zupan sam čital, moral bi pritrditi, da je pisatelj prav pisal. Zato želimo g. pisatelja še mnogokrat srečati na polju slovenskega životopisja. — Vse drugačen se kaže naslednji duhovnik, ki nam ga popisujejo »Drobtinice«, Ivan Belec. Ta je duhovnik, ki se je z vso mladeniško ognjevitostjo poprijel novih idej — največje nasprotje proti Zupanu; kdor je oba poznal, vé, da je to resnično. Kakšno stališče je torej za duhovnika pravo, primerno? Belec je popuščal svoje prvotno stališče čimdalje bolj in bil nazadnje mnogim idejam nasprotnik, katere je s prva zagovarjal. Katero je torej pravo? Pisatelj teh vrstic ima svoje določne in jasne misli, a tu ni prostor, da bi jih razlagal. — Zadnji životopis L. Perone utegne pač čitatelj prečitati vzdihnivši: O da bi imeli mnogo Peron! — Zadnji del: »Raznoterosti« ponujajo različnega gradiva in pa večjo sliko sarajevske nove stolne cerke. V slovstvenem listu moramo hvalno omenjati spis »o pobožnih pesmih«, ki ima namen vzbujati pesnike, da bi bolj skrbeli bodisi za obliko, bodisi za vsebino pobožnih in tudi cerkvenih pesmij. Naravnost priznam rad tudi sam, da čaka pobožne slovenske pesnike mnogo zaslužnega, a tudi zelo potrebnega dela. Za cerkev, za pobožnost naj je vse dobro? Žalostno, vendar resnično je, da smo se skoro že privadili takih oblik v pobožnem pesništvu, katere bi zaslužile najostrejšo

grajo ali pa zasmeh in pomilovanje v svetni poeziji. — Tako se vidi, da hočejo »Drobtinice« v slovenskem slovstvu zavzemati dostojno mesto, kajti ideje, ki se razodevajo v njih, morajo biti le v prid — večni in časni — slovenskemu narodu.

„Apologetični razgovori“ ali pot do resnice. Spisal dr. France Lampe. II. zvezek: Ali je Bog? V Ljubljani. Tiskala »Katol. Tiskarna«. — Založ. »Katoliška Bukvarna«. 1889. 8°. Str. 224. Cena 70 kr. — Ta knjiga, ki je izšla kot priloga »Duhovnemu Pastirju«, obdeluje dokaze o Bogu, kaže, kako se prepričamo, da je Bog. Ti dokazi so povzeti iz pameti in iz narave. Pamet opazuje naravo in spozna, da ni sama iz sebe, ampak iz drugega bitja. Obdelovani so vsi dokazi. Dokazovanje nima strogo-vednostne oblike, vendar si je prizadeval pisatelj, dokazovati temeljito. Namen knjigi namreč ni, da bi šolsko razkladala tvarino, ampak jasno in umljivo. Dalje ne morem tukaj ocenjevati knjige. Zaradi zelo nizke cene si jo lahko omisli, kdor si hoče utrditi prepričanje in pregnati dvome.

„Pedagogičski letnik.“ III. leto. Uredil Fr. Gabršek. Izdalo in založilo »Pedagogičsko društvo« v Krškem. — V Ljubljani. 1889. Natisnil J. R. Milic. 8°. Str. 335. C. 1 gld. 50 kr. — Ta učiteljem namenjena in zanje zanimiva knjiga je glasilo »pedagogičskega društva« v Krškem. Po pravici sem pričakoval, da bode knjigo za naš list ocenil kak učitelj, ali jo vsaj naznanil eden izmed onih gospodov, kateri se morajo za to brigati, da se knjiga razširi. Zato sodim, da vodstvo »pedagogičskega« društva ni mnogo na tem, ali se naš list za njegove knjige zmeni, ali ne. Obžalujem. Vodstvo se bode prepričalo, ako se neče sedaj, da mu tako preziranje zelo prijaznega lista malo pomaga, pač pa raje škodi. — A proti čitateljem smo dolžni izpolniti vestno dolžnost, da jim o vseh knjigah slovenskih izrečemo svojo sodbo. Knjiga ima več delov. Najvažnejši je prvi, ki je izšel tudi v posebnem natisu: Izkustveno dušeslovje. Sestavil Fran Gabršek (str. 1—141). To je naše prvo slovensko dušeslovje, kratko sicer, ne brez napak, a pisano je z dobrim namenom in v dobrem duhu. O tem se prepriča čitatelj iz nastopnih besedij: »Še večjo prednost pred drugimi stvarmi nam kaže človek v nadprirodnem oziru. Milost Izveličarjeva mu je vdihnila nadprirodno podobo božjo, vzprejela ga je za prijatelja in otroka božjega ter mu določila, da stopi v popolno občestvo z Najvišjim duhom. Iz te prednosti človeške pa nastaja vzgojitelju sveta dolžnost, da z vso ljubeznijo in z vso resnobo premo-truje človeka in njegovo dušo; kajti le na taki podlagi doseže gojenec večni namen svojega življenja, izveličanje v Bogu.« (Str. 17.) »Najvišje in najčistejše ideje so resnica (istina), dobrota in lepota. Te tri ideje je vtisnil Stvarnik v vesoljno stvarstvo. Najvišja izmed njih je ideja dobre; torej ne more biti v resnici nič lepo, ako ni dobro.« (Str. 73.) Posebno zadnji stavek je zanimiv: naš list je v sestavkih letos in lani dokazoval isto. Da bi se pisatelji vselej in povsodi tako vjemali! Na str. 74 čitamo: »Idejal čez vse vzvišen je Kristus . . . Najvišja idejalnost je torej v posnemanji Kristusa, v hoji

za njim. Kristus mora zato tudi v vzgoji biti najvišji vzor. On je prvi pedagog, vzrejenik človeštva. Vsakršna vzgoja brez Kristusa zgreši namen ter vodi v nesrečo. — Da, slavno »pedagogičsko društvo«! ako so ta načela tvoja »magna charta«, tvoja podlaga, potem ti kličemo iz srca: Bog nam ohrani, Bog nam živi tako društvo! Pa tudi gospodu pisatelju čestitamo na takih izjavah, ki so dandanes, žal, tako redke. Enako govori tudi o verskih čustvih, o npravnosti, o značaju v dobrem verskem in vzvišenem duhu.

A ozreti se moramo tudi na vsebino, na znanstveno vrednost nauk in na način, po katerem je veda obdelovana. Seveda bi bilo napačno, ako bi zahtevali od knjige mnogo, kajti kratka je in njen namen tudi ni strogo znanstven. Tudi pravi gospod pisatelj, da je knjigo »sestavil«. Izmed »virov« njegovih so nam le nekateri všeč. Lindnerjevo in Zimmermannovo delo je preveč enostransko. Škoda, da je ta stran preveč vplivala na sestavljalca! Tako ne moremo odobravati razkladanja »obnove predstav«: kar beremo tu, neokretno je in mehansko. Pač vem, da je to Herbartovo, ki ima pri pedagogih toliko veljavo, a zaradi tega še ni resnično. O tem sem nekoliko izpregovoril na drugem mestu¹⁾ in bodem še govoril. Istotako se ne vjemam z razlaganjem »čustev«, tudi ne z razkladanjem poželenja. Povsodi srečujemo ono nepotrebno »zaviranje in pospeševanje« predstav, iz katerega naj izvirajo drugi duševni pojavi. Tako se le preveč izgublja jasni in pravi pojem duševnega »delovanja in življenja« kot organske celote. Priznavam rad, da se ti napačni nauki ne kažejo tako določno, ker ima knjiga praktičen namen in ker je več opisovanja nego razlage; zato ne bode čitatelj imel posebne škode, dokler si ne bode hotel temeljitejše prisvojiti načel ali temeljnih naukov te knjige. — Tudi nekatere posamezne stvari se ne dajo potrditi. Ker n. pr. pravi na str. 9: »Čim bolj so razviti ti zavoji (možjanski), tem večje so človekove duševne sposobnosti«, moram oporekati. Ako bi bil pisatelj stavek obrnil, bilo bi v tem precej resnice. Duševno delovanje razvije možgane, ne pa možgani duševne zmožnosti. Na str. 10 je razkladanje domiselnosti enako neokretno; na str. 15 je neumrljivost dokazana malo nerodno kot prava neumrljivost (persönliche Fortdauer).

Priznavam pa zelo rad, da v malem obsegu ni moči vsega obdelati z ono točnostjo, ki mora biti v strogo-znanstvenih delih. — Ko bi pisatelju nadalje ugovarjal, da se morajo čustva izvajati iz teženja, odgovoril bi mi, da naj se o tem prepirajo dušeslovne šole.

Ako preziram dušeslovno stališče, na katerem stoji to delce, rečem po pravici, da je v tem obsegu in za ta namen vrlo delo, toliko bolj, ker je začetno. Jezik je čist, ni pa beseda dovolj lahka; znanstveni izrazi so še dovolj prikladni, a vsi se ne bodo ohranili. Ko bi bil kaj vedel o nameri g. sestavljalca, dogovoril bi se bil z njim, spisujoč svoje »dušeslovje«, katerega 1. snopič je izšel v »Mat. Slovenski«; takrat, ko sem izvedel, bilo je že

prepozno. — Dalje nam podaja P. L. »Nekaj odlomkov iz Jana Amosa Komenskega Didaktike.« Priobčil jih je J. Ravnikar (str. 147—195). P. L. namreč hoče polagoma dajati slovenskemu učiteljstvu lepo zbirko pedagogičskih klasikov. O tem oddelku »Didaktike« ne morem mnogo reči. Izbrana je tvarina dobro, prevod je nekoliko težak. O citatih (navedenih mestih) iz sv. pisma naj opomnim, da mora biti v zaznamovanju knjige, poglavja in vrste doslednost. Tu pa se navaja latinski in slovenski naslov z rimskimi in arabskimi številkami vse vprek; na str. 158 ne ve čitatelj, katero »Mojzesovo« knjigo hoče citat naznaniti. Morebiti ob drugi priliki kaj več o Komenskem in o tem prevodu. — Zelo zanimiv in vse hvale vreden je kratek (od str. 197—212) spis J. Bezljaj-ev: »V šolski delarni«. Prav je, da se je ta važna zadeva zabeležila in opisala v »Letniku«, h krati pa tudi priporočila. — V »Spominih na Dunaj« nam podaja »Žavski« (pač starejši učitelj) iz dnevnika svoje dogodke na Dunaju v letih 1868, 1870, 1871, 1873. Ni napačno, poreče čitatelj prečitavši to bujno tvarino, dasi je marsikaj neopipljenega v besedah in oblikah. Načrtane slike so pa mične, ker so žive in resnične. — »Pogled na slovensko pedagogičsko polje leta 1888« (stran 273—280) kaže napredek slovenskega šolstva sploh, posebej v književnosti. — Zadnji spis je »Poročilo o prvi slovenski stalni učiteljski razstavi« pedagogičkega društva v Krškem. (281—309). Ne samo navajajo, ampak tudi opišejo se razni predmeti, knjige in orodja iz omenjene razstave. V tem poročilu me je pa iznenadilo na strani 286 priporočilo (»priporočamo«) Rousseauvega »Emila«, izišlega v hrv. jeziku. Gospod urednik »P. L.-a«, to pa ne gré! Na eni strani naj se stavi »hoja za Kristusom« kot pravilo za vzgojo, na drugi se priporoča »Emil«. Je-li to doslednost? Želim, da bi se urednik ogibal take nedoslednosti v tem smislu, da o pedagogih, kakoršen je bil Rousseau, — molči. Ta človek brez očetovske srca naj vam je učitelj v pedagogiki? — A brez zamere! Pedagogičskemu društvu želim, da se razvija po pravi poti in se varuje vsega, kar ni v prid niti njemu, niti narodu, niti naši mili deci. Vse za Boga in za mladino!

„Koledar Katol. Tiskovnega društva v Ljubljani za l. 1890.“ Vezen v platno 1 gold. — Nas zanima tukaj najbolj A. Kržič-eva »Ocena slovenskih knjig za mladino in ljudstvo.« Zelo moramo biti hvaležni ocenjevalcu za opomine o molitvenih knjigah. Gledé te vrste našega dovolj obilnega slovstva se je reklo res lahko: Pobožnost je za vse dobra, posebno za založnike molitvenih knjig. In kot molitvena knjiga je moglo iti tudi po obliki slabo blago med narod. »Napakam«, katere našteva g. Kržič o teh knjigah, pridenem naj tudi to: »Zanemarsjena jezikovna ali stilistična oblika.« Ta je velika hiba molitvenih knjig. Včasih se nahajajo v njih najgroznejši germanizmi, pogreški proti glavnim pravilom slovnice. Ali se pobožnim pisateljem ni treba učiti slovnice? Ako bi »Dom in Svet« ne bil namenjen najprej svetnemu slovstvu, obdelal bi to slovstvo z ostrim ščetom. Pa da vidimo — ob drugi pri-

1) Prim. podpisanega „Dušeslovje“ str. 139.